

פתרון בחינת בגרות תנ"ך

מספר יח"ל 2
מספר שאלון 1261
תאריך בחינה 1.5.23
כותבת הפתרון ישי בר-נר

פרק ראשון

1. א. (1) בראשית ט"ז

המצוקה ששרי סובלת ממנה היא שהיא עקרה, ולא מצליחה להביא בן לאברם בעלה. היא מציעה לפתור זאת בכך שייקח את שפחתה הגר כאשה נוספת, ויוליד ממנה בן. את הבן הזה יגדלו הגר ושרי ביחד, וכך הוא יבנה לשרי שושלת המשכית: "ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני יהנה מלדת בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה."

1. א. (2)

תגובת אברם על הצעת שרי היא הסכמה: "וישמע אברם לקול שרי. לדעתי תגובתו ראויה כי שרי היא זאת שהציעה לו, כך שאין כן פגיעה בה, וכי הוא חשש שימות ללא צאצא ביולוגי וכך לא תתמש הבטחת ה' לריבוי זרעו."

1. ב. (1)

ביקורת על התנהגותה של שרי היא בכך שהיא מענה את הגר שנמצאת כבר בהריון וגורמת לה לברוח מן הבית: "ותענה שרי ותברח מפניה."

ביקורת על התנהגותה של הגר היא על כך שלאחר שנכנסה להריון החלה לזלזל בגבירתה שרי באופן שפגע מאד בשרי: "ותרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה."

1. ב. (2)

עניין אחד בהתנהגותה של שרי שיכול לעורר אהדה: מכיוון שהיא הייתה עקרה היא הציעה מיוזמתה לאברם לקחת את הגר כאישה שנייה כדי שצליחו להביא ילד לעולם. כך היא אומרת לאברם: "אנכי נתתי שפחתי בחיקך."

עניין אחד בהתנהגותה של הגר שיכול לעורר אהדה: היא בורחת מביתם של אברם ושרי למדבר כיוון שהיא מסרבת לחיות תחת עינוי והשפלה וזאת למרות שהיא הייתה שפחה. כך היא אומרת למלאך: "מִפְּנֵי שָׂרִי גְבַרְתִּי אֲנִי בָּרַחַת."

1. ג. (1)

הביקורת של נחמה ליבוביץ על התנהגותה של שרי: היא טוענת ששרי לא הייתה צריכה מראש להציע לאברם הצעה כל כך מרחיקת לכת, כמו לוותר על הבלעדיות שלה, ולחלוק אותו עם הגר. זאת הייתה הצעה מאד נדיבה, אבל היא מעל כוחות האנוש של אשת איש, ולכן כאשר הגר החלה לזלזל בה היא התפרקה בזעם.

1. ג. (2)

דברי הביקורת של נחמה ליבוביץ על שרי יכולים להיות תקפים גם בנוגע לראובן. הסבר: ראובן מפציר באביו יעקב שישלח איתו את בנימין למצרים. בשביל לשכנע אותו הוא אומר לאביו: "אֶת שְׁנֵי בְּנֵי תַמִּית אִם לֹא אָבִיאָנוּ אֵלֶיךָ תָּנָה אֹתוֹ עַל יְדֵי וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ." ראובן אומר כאן אמירה שהוא לא יכול באמת לעמוד בה. ברור שהוא כאב, לא יוכל לחזות במות שני בניו, ולכן זהו טיעון מופרך ואכן יעקב דוחה את דבריו על הסף.

2. א. (1) בראשית כ"ג

אברהם ביקש מבני חת שיתנו לו לקנות אחוזת קבר כדי שיוכל לקבור את שרי: "תָּנוּ לִי אַחֲזַת קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְפָּנַי." בני חת מציעים לו להשתמש במערות הקבורה שלהם ולעשות זאת בחינם: "בְּמַבְחָר קֶבְרֵינוּ קֶבֶר אֶת מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת קֶבְרוֹ לֹא יִכְלָה מִמָּךְ מִקֶּבֶר מֵתְךָ."

2. א. (2)

שתי ראיות מן הכתוב המעידות על כבוד הדדי:

ראיה אחת המעידה שאברהם כיבד את בני חת: לאחר שהם הציעו לו לקבור את שרי בחינם בקבריהם הוא השתחוה בפניהם: "וַיִּקָּם אֲבָרָהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם הָאָרֶץ לְבְנֵי חַת

ראיה אחת המעידה שבני חת נהגו בכבוד כלפי אברהם: הם כינו אותו בתואר מאד מכובד: "שָׁמְעֵנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ." כלומר הם מכירים בקדושתו ובקרבתו לה'.

2. ב. (1)

שתי ראיות מן הפסוקים המוכיחות שהעסקה בין אברהם לבין עפרון נערכה כחוק: אברהם שילם לעפרון את סכום הכסף-400 שקלי כסף, שעפרון דרש, באופן מדויק: "וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנוֹ בְּנֵי חַת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לְסֹחֵר." אברהם שקל את הכסף, באופן שיהיה ברור כי התשלום נעשה על פי חוק בדיוק כפי שצריך.

לתהליך הקנייה היו עדים מקרב בני חת מכובדי המקום היושבים בשערי העיר: "וַיָּקָם שָׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמַכְפֵּלָה אֲשֶׁר לְפָנָי מִמְרָא הַשָּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ וְכָל הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֵה אֲשֶׁר בְּכָל גְּבֻלוֹ סָבִיב. לְאַבְרָהָם לְמַקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי חַת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ"

2. ב. (2)

לפי המדרש מטרת הפירוט של מרכיבי העסקה של אברהם עם עפרון היא למנוע טענות של עמים אחרים כלפי בני ישראל לפיהן המקום של מערת המכפלה גנוב, ואיננו שייך באמת לבני ישראל. זאת על ידי הדגשת בעלותו החוקית של אברהם על המערה וסביבתה.

2. ג. (1)

ההבדל בין הדרך שבה התנהל אברהם במשא ומתן עם עפרון ובין הדרך שבה הוא התנהל במשא ומתן עם אלוהים:

בפרק י"ח התמקח אברהם עם ה' והוריד את כמות הצדיקים הנדרשת להצלת סדום מ-50 ל-45, 40, 30, 20, 10. "אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר... אל נא יחר לאדני ואדברה אך הפעם אולי ימצאון שם עשרה." לעומת זאת בפרק כ"ג אברהם כלל לא מתמקח עם עפרון, אלא מיד משלם לו את הסכום שדרש עפרון: "וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנוֹ בְּנֵי חַת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לְסֹחֵר."

2. ג. (2)

אברהם לא התמקח כלל עם עפרון כי הוא רצה למנוע מצב בו עפרון יתן לו את המקום בחינם. הוא חשש שקבלת מתנה בחינם תוביל ביום מן הימים לדרישת השטח בחזרה וכך לחילול קברה של שרה. לכן ברגע שעפרון נקב בסכום כסף, ולמרות שהיה זה סכום מופקע ויקר הרבה יותר ממה שמתקבל על הדעת קפץ אברהם מיד על ההצעה וקיבל אותה, לפני שיספיק עפרון להתחרט: "אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל כסף ביני ובינה מה הוא ואת מתך קבר. וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף."

3. א. (1) בראשית ל"ט

השינוי לרעה שחל בתנאי חייו של יוסף: בתחילת הפרק הוא שימש כעבד בביתו של פוטיפר השר המצרי הבכיר ועד מהרה הפך לאחראי הראשי על כל ענייני הבית: "וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי... וַיִּפְקְדֵהוּ עַל בֵּיתוֹ". בסוף הפרק הושלך יוסף לכלא המצרי: "וַיִּקַּח אֲדֹנֵי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל בֵּית הַסֹּהַר... וַיְהִי שָׁם בְּבֵית הַסֹּהַר"

3. א. (2)

למרות ההרעה בתנאי חייו של יוסף, נראה שיש דמיון בין מעמדו בסוף הפרק ובין מעמדו בתחילת הפרק. גם בתחילת הפרק מוצא יוסף חן בעיני אדוניו ומקבל אחריות מלאה על ניהול ענייני הבית של פוטיפר: "וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרֹת אֹתוֹ וַיִּפְקְדֵהוּ עַל בֵּיתוֹ וְכָל יֶשׁ לֹ נָתַן בְּיָדוֹ". גם בסוף הפרק יוסף מוצא חן בעיני שר בית הסוהר שנותן ליוסף את סמכויות הניהול בפועל של בית הכלא וכל האסירים: "וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וַיְטִי אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חָנוּן בְּעֵינָיו שֵׁר בֵּית הַסֹּהַר. וַיִּתֵּן שֵׁר בֵּית הַסֹּהַר בְּיַד יוֹסֵף אֶת כָּל הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה."

3. ב. (1)

אפשר לראות בסירובו של יוסף לאשת פוטיפר ניסיון למצוא "חן ושכל טוב" בעיני אדם. הסבר: יוסף מתנגד לניסיון הפיתוי שלו על ידי אשת פוטיפר מכיוון שהוא רואה בכך כפיות טובה כלפי אדוניו פוטיפר שנתן לו כל טוב ואף מעילה באמון המוחלט שנתן בו. כך אומר יוסף לאשת פוטיפר: "הֵן אֲדֹנִי לֹא יָדַע אֶתִּי מִה בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לֹ נָתַן בְּיָדִי. אֵינְנִי גְדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא חֶשֶׁק מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר אֶת אֲשֶׁתוֹ."

3. ב. (2)

אפשר לראות בסירובו של יוסף לאשת פוטיפר ניסיון למצוא "חן ושכל טוב" בעיני אלוהים האוסר על ניאוף. הסבר: יוסף מוסיף ואומר לאשת פוטיפר שבגידה איתה היא חטא חמור בעיני אלוהים: "וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לְאֱלֹהִים."

3. ג. (1)

הכינוי שבו מכנה אשת פוטיפר את יוסף בדבריה לעבדי הבית הוא "אִישׁ עֲבָדִי". מטרת הכינוי היא להדגיש את זרותו של יוסף בניגוד אליה ולשאר אנשי הבית שכולם מצריים. באופן זה מנסה אשת פוטיפר להסית את אנשי הבית כנגד יוסף, ולחזק את האמון שלהם בגרסתה המפלילה.

3. ג. (2)

הכינוי שבו מכנה אשת פוטיפר את יוסף בדבריה לבעלה הוא "הַעֲבָד הָעִבְרִי". מטרת הכינוי להוריד את מעמדו של יוסף בעיני פוטיפר. יש לציין כי פוטיפר, שיוסף מצא חן בעיניו, העלה את מעמדו מעבד פשוט למנהל של כל ענייני ביתו ונתן בו אמון מוחלט. פוטיפר ראה כיצד ברכת ה' שורה בביתו בגלל יוסף ולכן סמך עליו ולא בדק אחר מעשיו. בדבריה אשת פוטיפר מזכירה לבעלה כי יוסף הוא למעשה עבד מעם זר, ולכן הוא דמות נחותה וחסרת חשיבות ממנה יכול פוטיפר בקלות להפטר.

פרק שני

4. א. שמות פרק ב'

דוגמה אחת לאומץ: "וַיְהִי בַיָּמִים הֵהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ עִבְרִי מֵאָחִיו. וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיֵּרָא אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל." משה מזדהה עם אחיו הסובלים וכאשר הוא רואה איש מצרי מכה את אחד מאחיו הוא מכה את המצרי למוות וקובר אותו בחול. זהו מעשה של אומץ לפעול למען עם עבדים מדוכא ולחסל את אחד מן המשעבדים. זאת מכיוון שיש סיכוי כי משה, שגדל כנסיך המאומץ על ידי בת פרעה, ישלם על כך מחיר כבד. (כפי שאכן קרה)

דוגמה אחת לרגישות מוסרית: כאשר משה מגיע למדיין הוא רואה כיצד הרועים רוצים לגנוב את המים ששאבו בנות יתרו. משה לא מהסס ופועל למען: "וַיָּבֹאוּ הָרְעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּזְשַׁעַן." משה רק הגיע לארץ זרה, ובכל זאת בגלל הרגישות המוסרית שלו הוא מתערב לטובת הבנות החלשות יותר שהרועים פגעו בהן.

4. ב. (1)

המתואר בפסוק י"ד היה יכול לגרום למשה להתרחק מאחיו העברים. הסבר: בפסוק י"ג רואה משה שני אנשים עברים רבים זה עם זה, והוא מעיר לרשע מביניהם שעונה למשה בפסוק י"ד: "מִי שָׁמַךְ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְט עֲלֵינוּ?! הַלְהִרְגֵנִי אַתָּה אֲמַר כְּאִשֶׁר הִרְגֵתָ אֶת הַמִּצְרִי?! וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר." האיש הרשע מייצג את הקבוצה מאחיו העברים שלא הייתה מוכנה לקבל את מנהיגותו של משה. יותר מכך הרשע מלשין על משה שהרג את המצרי. משה נפגע מן היחס כפוי הטובה הזה, הוא מפחד ומבין שחיו בסכנה, ומעדיף מכאן והלאה להתרחק מאחיו העברים ולחיות במדין.

4. ב. (2)

זהותו של משה מנקודת מבטן של בנות יתרו הוא של "איש מצרי".

על פי פסוק כ"ב, גם משה חושב כך בנוגע לזהותו. נימוק: הוא קורא לבנו: "גִּרְשָׁם כִּי אֲמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה". כלומר מבחינת משה מדין היא ארץ זרה, היות שמבחינת נקודת מבטו האישית של משה מצרים היא ארצו האמיתית מכיוון ששם גדל.

4. ג. (1)

מותו של מלך מצרים היה יכול לעורר ציפייה לשינוי לטובה. הסבר של טענה זו על פי פסוקים י"ב-ט"ו: בפסוקים אלו מסופר כי משה שהרג את המצרי נקלע לסכנה גדולה כי פרעה רצה להרוג אותו. לכן ברח משה למדיין: "וַיִּשְׁמַע פְּרָעָה אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגוֹ אֶת מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרָעָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן." מותו של פרעה מבשר שמשה יכול לחזור ממדיין למצרים כי מי שחצה לחסל אותו כבר לא בחיים. ניתן לשער כי במצרים שלט כעת בנו של פרעה שגדל ביחד עם משה בארמון, מה שיכול להקל על משה לפנות אל השליט החדש של מצרים ולדרוש את טובת בני עמו.

4. ג. (2)

על פי פסוק כ"ג, הציפייה שהפרשן "בכור שור" מדבר עליה בפירושו לא התגשמה. נימוק: ניכר מן הפסוק שגם לאחר מות פרעה ממשיכים להעביד אותם בעבודת פרך, ולכן בגלל שתקוותם לא קרתה הם זועקים לה': "וַיָּמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבֶדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֶבֶדָה."

הנאמר בפסוקים כ"ד-כ"ה היה יכול לעורר ציפייה לשינוי לטובה כי בפסוקים הללו מודגש שה' שומע את זעקת העם ויודע עד כמה הם סובלים. ה' זוכר את הברית שכרת עם האבות (על כך שצאצאיהם ינחלו את ארץ כנען) ומחוייב לממש אותה. מכאן מתפתחת אצל הקורא הציפייה כי ה' יפעל למען בני ישראל וישנה את מצבם לטובה.

5. א. (1) שמות ל"ג

על פי שמות ל"ג פסוקים א-ב השינוי שיחול ביחסים בין ה' ובין העם הוא של התרחקות: ה' כבר לא ישרה בתוכם. ה' כבר לא ינהיג אותם באופן ישיר אלא על ידי מלאך המתווך בינו לבינם: "וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ."

5. א. (2)

השינוי ביחסים בא לידי ביטוי במעשה שעשה משה בפסוקים ז'-ט'. הסבר: "וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֵקֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה." הביטוי המעשי לכך שה' כבר לא שורה בתוך העם הוא בכך שהאווהל של משה מוקם הרחק מחוץ למחנה ישראל. עמוד הענן המייצג את השכינה נמצא שם ליד אוהל משה והעם רואה את משה ואת עמוד הענן מרחוק. הדבר מדגיש את מגמת ההתרחקות.

5. ב. (1)

בדבריו של משה לה' בפסוק ט"ו יש תעוזה רבה. משה אומר לה': "אִם אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים אֶל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה." כלומר אם אתה לא שורה בתוכנו, אנו בכלל לא רוצים לעלות ממדבר סיני לארץ ישראל. יש בכך תעוזה כי דברים אלו סותרים את מה שה' אמר במפורש למשה בפסוקים א-ב. משה אומר לה' שהוא לא מוכן לקבל את דבריו ודורש שינוי: שה' יחזור להיות קרוב לעם ולשרות בתוכו.

5. ב. (2)

שתי דוגמאות מפסוק ט"ז לדרך שבה משה מנסה לפייס את ה' ולשכנע אותו לשנות את החלטתו:

- "ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא בלקתך עמנו" - משה מנמק את בקשתו שה' ישרה בתוך בני ישראל, בכך שזה יהיה הביטוי המעשי לכך שהוא ובני ישראל מוצאים חן בעיני ה'.
- "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה." - משה מסביר כי רק בדרך זו, של התקרבות לעם וחזרה לשכון בתוכם, יוצר הבדל ברור בין בני ישראל לשאר העמים באופן שיהיה ניכר כי עם ישראל הוא העם הנבחר.

5. ג. (1)

בפסוק כ' ובפסוקים כ"ב-כ"ג באות לידי ביטוי שתי תפיסות שונות בנוגע לאל: התפיסה בפסוק כ' היא תפיסת אלוהות מופשטת: "לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי". כך אומר ה' למשה באופן שמדגיש כי בכלל לא ניתן לראות את ה' היות והוא לא מוחשי ואדם חי שרואה ראה גשמית לא יכול לראותו.

התפיסה בפסוקים כ"ב-כ"ג היא תפיסת אלוהות שיש בה האנשה יותר גשמית: ה' אומר למשה כי אמנם את פניו לא יראה אבל את הצד האחורי שלו הוא כן יוכל לראות: "וראית את אחרי ופני לא יראו". מכאן עולה כי ה' הוא כן סוג של עצם גשמי שניתן לראות לפחות חלק ממנו בתנאים מסוימים.

5. ג. (2)

קאסוטו מיישב את הקושי שמעוררים דברי ה' בפסוקים כ"ב-כ"ג בכך שמסביר כי מדובר במשל ולא בדבר ממשי. משמעות המשל היא כי משה לא יוכל לתפוס את מהותו של ה' (לכן נאמר שלא יוכל לראות את פניו) אבל כן יוכל להכיר קצת מתוך מידותיו של ה' (לכן נאמר שיוכל לראות את אחוריו).

פרק שלישי - חוק וחברה: שאלה 8 דברים י"ז - חוק המלך

8. א. (1)

על פי פסוקים י"ד-ט"ו שני תנאים לבחירת מלך בישראל

- "אשר יבחר יהוה אלהיו בו" על המלך להבחר על ידי ה'. בפועל זה נעשה על ידי הנביא כפי שהנביא שמואל משח למלוכה את שאול ובהמשך את דוד.
- "מקרב אחיו תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיו הוא" כלומר עליו להיות אחד מבני העם ולא מעם זר.

8. א. (2)

על פי פסוק כ', שני איסורים החלים על המלך:

- שלא יתנשא בגאווה מעל שאר אחיו בני עמו: "לְבַלְתִּי רוּם לְכַבּוֹ מֵאֶחָיו."
- שלא ינטה מדרך המצוות של התורה: "וּלְבַלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל."

הגמול שיקבלו המלך ובניו אם ישמרו על כך הוא יציבות שלטונית של המלך בממלכתו כך שיוכל להעביר את המלוכה שלו לבניו מדור לדור, ולהקים שושלת מלכות מפוארת: "לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל"

8. ב. (1)

הוכחת הטענה כי המלך הוא "ראשון בין שווים" על פי פסוק ט"ו: הכתוב מדגיש שכל בני ישראל הם כמו אחים הנוהגים באחוה זה לזה, ולכן הם שווים זה לזה, ואין אחד שנמצא מעליהם באופן מוחלט: "מִקְרָב אַחִיךָ תִּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לִתֵּת עֲלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא אַחִיךָ הוּא."

הוכחת הטענה כי המלך הוא "ראשון בין שווים" על פי פסוק י"ט: כמו שאר בני ישראל גם המלך מחוייב במצוות לימוד התורה. מטרת הלימוד היא לגרום לו ליראת ה' וכך יפנים המלך כי מול ה' הוא וכל שאר בני העם שווים בערכם: "וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהָיו לְשִׁמֵּר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם." מודגש כי המלך מחוייב במצוות כמו כל אחד אחר מבני העם.

8. ב. (2)

לדעתי חוק המלך מחזק את מעמדו של המלך. נימוק: העם שיראה כי המלך נוהג לפי חוקי התורה, יעריך את אופיו של המלך, המסוגל לעמוד בניסיונות, ויהיה נאמן לו ממקום ערכי עמוק ולא רק מאינטרס פוליטי. העם יאהב את מלכו כיוון שהוא אחד מבני העם ולא מתנשא מעליו. כך תיווצר יציבות שלטונית ארוכת טווח. זאת כפי שאומר הכתוב: "לְבַלְתִּי רוּם לְכַבּוֹ מֵאֶחָיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל."

8. ג. (1)

הסבר ההבדל: לפי חוק המלך בספר דברים ריבוי נשים, רכוש וסוסים הם דבר שלילי ולכן הם אסורים למלך. הם עלולים להרחיק אותו מן התורה וכך להמיט עליו ועל ממלכתו אסונות נוראיים. לעומת זאת לפי המאמר ריבוי נשים, רכוש וסוסים הם דבר חיובי למלך כיוון שריבוי נשים מקנה לו קשרי חוץ פוליטיים, ריבוי סוסים מקנה לו עוצמה וריבוי כסף וזהב מאפשר למלך בעת מצור לשלם שוחד לצבא האויב המטיל מצור על עירו וכך להציל אותה.

8. ג. (2)

לדעתי המחוקק הטיל הגבלות על המלך מכיוון שהכח השלטוני הרב הנמצא ביד המלך הוא מסוכן, היות שהוא יכול לדרדר את המלך לניצול הכח שבידו לרעה ולשחיתות. מטרת המגבלות להזכיר למלך שהוא ראשון בין שווים וכי אסור לו להפר את חוקי התורה. למשל בהקשר לאיסור בריבוי נשים נאמר: "וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוּר לְבָבוֹ." כלומר אם ירבה המלך בנשים הן ישפיעו עליו לרעה וירחיקו אותו מקיום התורה, ואת ליבו מעם ה'. מטרת המגבלות היא למנוע הקמת חצר מלכות בסגנון של הפרעונים ממצרים. לכן גם אסור למלך מעם ישראל להרבות בסוסים כדי שלא להתחבר מחדש לממלכה המצרית: "לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת הָעַם מִצְרַיִם לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּסֵי וְהָ אָמַר לָכֵם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד."

פרק רביעי אנסי

11. א. (1)

שתי המכות: מכת ברד ומכת ארבה

11. א. (2)

המטרה שלשמה הוטלה כל אחת מן המכות היא לגרום לפרעה להוציא את בני ישראל ממצרים.

המטרה לא הושגה במכת ברד כי פרעה התחנן בפני משה ואהרון שיפסיקו את הברד והוא ישלח את העם. משה נעתר לבקשת פרעה אך לאחר שהברד נפסק והיה נראה לפרעה שהכל שב למצב רגיל חיזק פרעה את ליבו והפך את החלטתו.

המטרה לא הושגה גם במכת ארבה, כי פרעה התחנן בפני משה ואהרון שיפסיקו את מכת הארבה. משה התפלל לה' שיצר רוח מערבית אשר הובילה את כל הארבה לטבוע בים סוף. לאחר הפסקת המכה, כאשר הארבה שוב לא איים על מצרים, ה' חיזק את לב פרעה וכך הוא סירב לוותר ולשלח את בני ישראל.

11. ב.

בשמות, פרק ה', פסוק ב' אומר פרעה למשה ואהרון בגאווה: "מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל?! לֹא יִדְעֵתִי אֶת ה' וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח." ניכר כי הוא אינו מכיר בכוחו של ה' ואיננו מסכים לוותר בשום אופן על שילוח בני ישראל מעבודתם, אפילו לא לזמן קצר של שלושה ימים.

לעומת זאת בפרק ט פסוק כ"ז ניכר שינוי משמעותי אצל פרעה כאשר הוא אומר למשה ולאהרון: "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים." ניכר שהוא מכיר בטעות שעשה. בפסוק כ"ח מבקש פרעה ממשה ואהרון להתפלל את ה' ולבקש ממנו להפסיק את

הברד ולאחר מכן ישלח את העם. מכאן שפרעה מכיר בכוחו של ה' לביטול המכה, ואף מסכים לשילוח העם.

11. ג.

כח הטבע הוא הרוח שיש לה תפקיד כפול: להביא את מכת ארבה ולהסיר אותה. בתחילה זוהי רוח מזרחית שמביאה את הארבה לארץ מצרים: "וְהָיָה נְהַג רוּחַ קָדִים בְּאַרְץ כָּל הַיּוֹם הַהוּא וְכָל הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת הָאַרְבֶּה." לאחר מכן מדובר ברוח הפוכה- רוח מערבית שנושאת את הארבה ומביאה אותו לטבוע בים סוף: "וַיִּהְיֶה ה' רוּחַ יָם חָזַק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָּה סוּף לֹא נִשְׂאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרָיִם."

11. ד.

הבעיה התיאולוגית בפרק י' פסוק כ': "וַיִּחַזַּק ה' אֶת לֵב פְּרֹעֹה": כיצד נטל ה' מפרעה את חופש הבחירה, חיזק את ליבו, ולמעשה חייב את פרעה שלא לאפשר את יציאתם של בני ישראל מארצו. זאת בניגוד להנחת היסוד הדתית לפיה חופש הבחירה שמור תמיד לכל אדם בכל מצב.

